

Tuag at Ragoriaeth
Towards Excellence

CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG

2018/19 – 2021/22

Rheoli Fersiwn

Fersiwn	Dyddiad	Disgrifiad
V2.0	04/10/17	Cydbwyllgor GwE
V3.0	21/02/18	Cydbwyllgor GwE
V4.0	20/02/19	Cydbwyllgor GwE

GwE

CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG: 2018/19 – 2021/22

1. CEFNDIR

- 1.1. Mae'r ddogfen drosolwg hon yn adnabod y prif faterion ariannol gaiff effaith ar GwE yn y blynyddoedd sydd i ddod. Mae swyddog adran 151 Gwynedd yn cefnogi ac yn arwain y ddogfen hon.
- 1.2. Mae'r ddogfen hon yn cynnig crynodeb o'r sefyllfa a bydd, yn benodol, yn galluogi Cyd-bwyllgor a staff GwE i gael dealltwriaeth bellach mewn perthynas â:
  - Modelu senarios
  - Egwyddorion a fabwysiadwyd wrth ddyrannu adnoddau
  - Adnabod hyd a lled heriau/cyfleoedd ariannol
  - Egwyddorion i fynd i'r afael â gwasgfa ariannol.

2. YR ANGEN AM GYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG (CATC)

- 2.1. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig hwn (CATC) yn amlinellu dull strategol GwE o reoli ei gyllid ac yn amlinellu'r materion ariannol fydd yn wynebu GwE yn y pedair blynedd nesaf. Mae cyflwyno'r strategaeth yn dibynnu ar yr adnoddau fydd ar gael trwy gyfrwng setliadau Llywodraeth Cymru (LIC) ac ar lwyddiant GwE yn alinio adnoddau â blaenoriaethau'r gwasanaeth.
- 2.2. CATC yn amlinellu siâp cyffredinol cyllideb GwE ac yn amlinellu model o'r gofynion ariannol ar gyfer cyflwyno lefelau gwasanaeth yn y tymor canolig. Mae hyn yn cynnig fframwaith fel y gall y Cyd-bwyllgor a swyddogion ddatblygu dyraniadau cyllideb blynyddol manwl.
- 2.3. Bydd y CATC yn adnodd allweddol ar gyfer rheoli cyllid yn rhagweithiol. Bydd yn cael ei ddefnyddio fel sail i osod cyllideb flynyddol ac i sicrhau bod anghenion adnoddau GwE am y flwyddyn sydd i ddod yn ddigonol ac wedi'u halinio â'r blaenoriaethau cywir. Mae hefyd yn caniatáu adnabod gofynion cyllido rhagamcanol y dyfodol yn ddigon buan fel y gellir cynllunio gweithredu priodol i fynd i'r afael â'r lefelau cyllid disgwylidig.
- 2.4. Mae'n ofynnol paratoi cyllideb flynyddol bob blwyddyn. Bydd y CATC yn cael ei ddiweddarau bob blwyddyn fel rhan o gylch blynyddol cynllunio'r gyllideb. Bydd y Cyd-bwyllgor yn cael gwybod am ddatblygiadau i'r CATC yng nghyfarfod blynyddol GwE ym mis Gorffennaf a bydd gwasanaethau yn ystyried costau ac arbedion a/neu opsiynau sy'n cynhyrchu incwm fel rhan o gylch blynyddol cynllunio'r gyllideb.

3. BLAENORIAETHAU AC AMCANION TYMOR CANOLIG GwE:

- 3.1. Bydd y CATC yn cefnogi gweledigaeth a gwerthoedd GwE ac yn cyflwyno blaenoriaethau ac amcanion tymor canolig a hir dymor GwE.
- 3.2. Mae'r dogfennau a ganlyn yn allweddol o ran pennu cyfeiriad GwE yn ystod y cyfnod hwn:

- Ein Gweledigaeth;
- Cynlluniau Busnes a Chynlluniau Gwella;
- Blaenoriaethau Gwasanaeth;
- Cynlluniau gwella ysgol ALL (a elwir yn Atodiadau)
- Cofrestr Risg

3.3 Yn ogystal, mae blaenoriaethau addysg Ysgrifennydd y Cabinet ac agenda Cymwys am Oes Llywodraeth Cymru yn yrwyr polisi a fydd yn dylanwadu ar flaenoriaethau ac amcanion GwE. Bydd angen hefyd i GwE addasu ei flaenoriaethau a'i amcanion i adlewyrchu'r newid mewn deddfwriaeth ar lefel genedlaethol a blaenoriaethau Llywodraeth Cymru.

4. YR HER ARIANNOL

4.1 Mae GwE wedi bod yn weithredol er mis Ebrill 2013 ac, ar y cychwyn, fe wnaed arbedion effeithlonrwydd o £883,000 neu 20% ar draws chwe awdurdod lleol gogledd Cymru o'i gymharu â chostau cyflwyno'r Gwasanaeth cyfatebol blaenorol.

4.2 Er mis Ebrill 2013 mae'r busnes wedi llwyddo yn raddol i gynyddu Adnoddau staffio trwy ailalinio adnoddau cyllideb presennol a defnyddio cyllid grant penodol.

4.3 Gwnaeth GwE arbedion effeithlonrwydd pellach o £131,000 (mewn termau real) neu 3.48% yn 2016/17 trwy ymgorffori adnoddau sy'n bodoli eisoes a rheoli a gweinyddu mentrau gwella ysgol ychwanegol a niferus Llywodraeth Cymru, a ariennir gan grant penodol.

4.4 Ychwanegwyd targed arbedion effeithlonrwydd o £36,880 ar gyfer 2018/19, yn hafal i 1%.

4.5 Ychwanegir targed arbedion effeithlonrwydd pellach o £116,468 ar gyfer 2019/20, yn hafal i doriad arian o 1% (3.19% mewn termau real). Rheolwyd hyn yn y tymor byr trwy leihau nifer staff parahol a secondiadau i GwE a thrwy secondio uwch swyddi i sefydliadau eraill. Y ffigwr ar gyfer blwyddyn ariannol 2019/20 yw £206,485.

4.6 Cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru

Bydd cyllid ar gyfer GwE yn gymharol â'r setliad ar gyfer chwe awdurdod lleol gogledd Cymru. Ar adeg llunio'r ddogfen hon, nid yw Llywodraeth Cymru wedi darparu ffigyrau dangosol ar gyfer setliad llywodraeth leol yn 2020/21 a 2021/22.

4.7 Cyllideb sylfaenol GwE:

4.7.1 Yn dilyn, ceir crynodeb o safle cychwynol cyllideb GwE am y pum mlynedd ddiwethaf:

Blwyddyn	2018/19	2017/18 £'000	2016/17 £'000	2015/16 £'000	2014/15 £'000
Gwariant Refeniw Gros	13,135	9,317	10,554	11,394	6,519
Refeniw Incwm	9,021	5,232	6,457	7,238	2,363

Cyfanswm Cyllideb Net Wreiddiol	4,114	4,085	4,097	4,156	4,156
Cronfeydd wrth gefn a ddygir ymlaen	272	739	460	267	762

4.8 Pwysau Ariannol Blynyddol ar GwE:

Mae pwysau ariannol ar GwE bob blwyddyn. Mae'r pwysau hwn yn effaith cronol:

- chwyddiant
- ymrwymadau anochel
- ffrydiau Effeithlonrwydd/Incwm a gynlluniwyd
- cyfraniadau ALL i gyllidebau craidd;
- ailstrwythuro i gyflwyno Blaenoriaethau Cenedlaethol;
- grantiau Llywodraeth Cymru.

4.9 Chwyddiant

Fel arfer adroddir i GwE am y rhain. Dyma'r rhai sydd wedi'u hadnabod am y pedair blynedd sydd i ddod:

Blwyddyn	2019/20 £'000	2019/20 £'000	2020/21 £'000	2021/22 £'000
Chwyddiant Cyflog (@ 2% ar ôl 2017/18)	62	62	62	
Chwyddiant Cyffredinol	10	10	10	

Gosodwyd y chwyddiant cyflog ar gyfer 2017/18 fel rhan o gytundeb 2 flynedd; fodd bynnag, ar hyn o bryd, nid oes unrhyw awgrymiad parthed 2018/19. Gan fod y codiad cyflog chwyddiannol blynyddol wedi'i osod ar 1% yn y blynyddoedd diweddar, heb ystyried y cynnydd mewn costau byw, rhagwelir y bydd elfen o 'ddal i fyny' yn y dyfodol - o'r herwydd, tybir yma y bydd 2% o godiad cyflog chwyddiannol o 2018/19 ymlaen.

4.10 Pwysau anochel:

Mae'r rhain wedi'u hamcangyfrif fel pwysau anochel ar GwE:

- Ailstrwythuro staff 2017/18
- 2018/19 - dim
- 2019/20 - dim
- 2020/21 - dim

4.11 Cronfeydd wrth gefn:

Caiff GwE adroddiadau blynyddol i adolygu'r cronfeydd wrth gefn. Mae'r adolygiad ar gyfer eleni wedi'i gynnwys yng Nghyllideb Refeniw Sylfaenol 2017/18. Nid yw bob un o'r cronfeydd wrth gefn wedi'u hymrwymo yn llawn. A chyllid GwE yn symud tuag at fod yn fwy dibynnol ar grantiau LIC, mae hyn yn arbennig yn gwneud sefyllfa GwE yn fwy ansefydlog o ran cynllunio ariannol. Felly, mae angen cronfeydd digonol wrth gefn i helpu GwE i ymdopi ag unrhyw grant diwygiedig, rhagdybiau chwyddiannol ac ansefydlogrwydd o ran cynhyrchu incwm. Mae GwE yn adolygu yn ffurfiol y cronfeydd wrth gefn bob mis Mawrth er sicrhau bod adnoddau priodol ar gael.

4.12 Effeithiau Cronnol

Mae'r tabl a ganlyn yn adnabod effaith cronrol pwysau chwyddiannol ac ymrwymadau anochel yn erbyn gwahanol gyfnodau o ddiffyg ariannol

	2019/20	2020/21			2021/22		
	Cyllideb	Senario Gorau	Achos Ganolog	Senario Gwaethaf	Senario Gorau	Achos Ganolog	Senario Gwaethaf
cyllideb tal blwyddyn blaenorol	£3,001,620	£3,063,567	£3,063,567	£3,063,567	£3,109,521	£3,124,838	£3,140,156
chwyddiant tâl (%)	2.1%	1.5%	2%	2.5%	1.5%	2%	2.5%
chwyddiant tâl (£)	£61,947	£45,954	£61,271	£76,589	£46,643	£62,497	£78,504
ariannu gan awdurdodau (%)	-1.0%	1%	-0.5%	-2%	1%	-0.5%	-2%
ariannu gan awdurdodau (£)	-£36,510	£37,228	-£18,630	-£74,586	£37,852	-£19,019	-£76,450
ardrawiad ar GwE (£)	-£98,457	-£8,726	-£79,902	-£151,175	-£8,791	-£81,516	-£154,954
ardrawiad cynyddol (£)	-£98,457	-£107,183	-£178,359	-£249,632	-£115,973	-£259,875	-£404,586

5. GWELEDIGAETH, BLAENORIAETHAU, GWERTHOEDD AC AMCANION Y GWASANAETH:

5.1 Gweledigaeth y Gwasanaeth:

Yn ôl ein gweledigaeth, bydd gan GwE:

Ysgolion rhagorol sy'n cydweithio'n naturiol ac yn cyd-adnabod cyfeiriad ar gyfer gwelliant a fydd yn arwain at les a safonau rhagorol i'w disgyblion.

5.2 Blaenoriaethau'r Gwasanaeth:

Ein Blaenoriaethau:

- 5.2.1 Safonau** - Sicrhau y cyrhaeddir y safonau uchaf ym mhob cyfnod allweddol a bod pob dysgwr yn gwneud cynnydd priodol mewn llythrennedd a rhifedd o un cyfnod allweddol i'r llall. Bod pob dysgwr yn ennill cymwysterau sy'n berthnasol i'w gallu a'u potensial ac yn gweithio tuag at fod yn ddwyieithog erbyn eu bod yn un ar bymtheg oed.
- 5.2.2 Cwricwlwm ac asesu** - sicrhau bod pob ysgol yn cyflwyno cwricwlwm diddorol sy'n ymateb i ofynion statudol y cwricwlwm cenedlaethol. Sicrhau bod pob dysgwr yn cael eu cefnogi i gyflawni cymwysterau sy'n eu galluogi i fod yn ddysgwyr galluog, uchelgeisiol sy'n cyrraedd eu potensial. - Sicrhau bod gan bob ysgol brosesau asesu cadarn mewn lle gyda gweithdrefnau targedu, olrhain ac ymyrraeth cadarn.
- 5.2.3 Arweinyddiaeth** - sicrhau bod gan bob arweinydd weledigaeth addysgol glir ac yn medru cynllunio'n strategol er mwyn cyflawni hyn. Sicrhau bod gan bob sefydliad dysgu y gallu i arwain ar bob lefel i ysbrydoli, hyfforddi, cefnogi, rhannu arfer a chydweithio ar bob lefel i sicrhau bod pob dysgwr yn cyflawni eu potensial. Sicrhau bod egwyddorion arweinyddiaeth ddosbarthol yn cael eu gwreiddio ym mhob sefydliad dysgu ar draws y rhanbarth.
- 5.2.4 Lles** - creu'r amodau i sicrhau bod dysgwyr yn datblygu fel unigolion iach, gwydn a chyfrifol yn fyd-eang a darparu system addysgol gynhwysol, uchelgeisiol, sy'n ymroddedig i fynd i'r afael ag anghydraddoldeb fel bod pobl ifanc yn cyflawni eu llawn potensial.
- 5.2.5 Addysgu** - sicrhau bod pob athro a staff cymorth wedi'u harfogi â dealltwriaeth glir o beth yw addysgu effeithiol, yn seiliedig ar dystiolaeth ddibynadwy. - Yn ogystal, mae'r gallu i gyflwyno ystod o ddulliau, sy'n cyfateb anghenion dysgwyr â'r cyd-destun yn effeithiol, er mwyn sicrhau effaith gadarnhaol ar ddysgu a chyflawniad yn hollbwysig.
- 5.2.6 Busnes** - Sicrhau bod gan GwE drefn lywodraethu gref a chefnogaeth fusnes a gweithredol effeithiol sy'n rhoi gwerth am arian.

5.3 Gwerthoedd y Gwasanaeth

5.3.1 Er mwyn cyflawni'r weledigaeth a'r amcanion, rydym wedi gosod isafswm disgwyliadau i'n hunain.

Dyma'r disgwyliadau hyn:

- Arweinyddiaeth a rheolaeth dda;
- Addysgu da;
- Cael gwared ar amrywiad o fewn ysgol;
- Dim un o ysgolion GwE i fod mewn categorïau statudol Estyn;
- Dysgu a lles disgyblion yn dda, o leiaf; a
- Dyfodol Llwyddiannus ar waith

5.3.2 Er mwyn cyflawni'r weledigaeth a'r amcanion, rydym wedi gosod gwerthoedd gwasanaeth a phersonol i'n hunain

Dyma nhw:

- Ymddiriedaeth;
- Dim tuedd;
- Tegwch;
- Parch at amryfaliaeth;
- Cefnogi a chydweithio;
- Dwyieithrwydd;
- Gwrthrychedd;
- Mynnu safonau uchel;
- Gonestrwydd.

5.4 Amcanion y Gwasanaeth

Mae GwE wedi gosod cyfres o amcanion i gyflwyno ei flaenoriaethau strategol i alinio â'r CATC. Mae'r amcanion hyn yn troi cynlluniau busnes yn dargedau tymor canolig a thymor hir. Mae hyn hefyd yn caniatáu i'n cynllunio ariannol fynd i'r afael â'r amcanion hyn fel blaenoriaethau.

5.5 Risgiau Gwasanaeth

Mae gan GwE gofrestr risg gynhwysfawr iawn gaiff ei monitro yn drylwyr pob chwarter gan y:

- Cyd-Bwyllgor;
- Bwrdd Rheoli;
- Uwch Dim Rheoli GwE;

Mae pob tîm o fewn GwE yn dal y Gofrestr yn eu cynllun busnes eu hunain ac yn monitro pob chwarter i roi gwybod i'r Uwch Dîm Rheoli am unrhyw newidiadau angenrheidiol.

5.6 Strategaeth ariannol:

Bydd y Strategaeth Ariannol yn adnabod cynlluniau manwl i alluogi GwE i osod cyllideb gytbwys am y cyfnod a nodir.

I gryfhau'r broses gynllunio ariannol tymor canolig, mae angen cyllidebau dangosol y tu hwnt i un flwyddyn.

5.7 Gwerth am Arian

Mae GwE wedi ymrwymo i roi gwerth am arian fel rhan annatod o'i raglen weithredol a'i waith strategol. Mae ganddo gyfrifoldeb penodol i gyflawni Gwerth am Arian o'i ddefnydd o gyllid craidd a chyllid grant. Yn yr yn modd, mae anelu at Werth am Arian yn gyfrifoldeb yr holl staff, nid yn unig y rheini sydd â dyletswyddau ariannol.

Er mwyn bodloni ei ymrwymiad i gyflawni Gwerth am Arian, mae GwE wedi gosod yr amcanion a ganlyn:

- Gwreiddio egwyddorion Gwerth am Arian yn y prosesau rheoli, cynllunio ac adolygu presennol.
- Mabwysiadu arfer dda gydnabyddedig lle bo hyn yn gwneud synnwyr.
- Cynnal astudiaethau Gwerth am Arian mewn meysydd gweithgarwch y nodwyd yn deilwng o adolygiad.
- Meincnodi ein gweithgareddau yn erbyn gweithgareddau a sefydliadau cyffelyb eraill, lle'r ystyrir hyn yn ddefnyddiol.
- Ymateb i gyfleoedd i gyfoethogi economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd gweithgareddau.
- Hybu diwylliant o welliant parhaus.
- Sicrhau bod yr holl staff yn cydnabod eu rhwymedigaeth barhaus i geisio Gwerth am Arian fel rhan o'u gweithgareddau o ddydd i ddydd.

Mae GwE yn cydnabod ei ddyletswydd i gyflawni Gwerth am Arian o'i holl weithgareddau, waeth sut y'u hariennir. Fel y Consortia eraill, mae GwE wedi ymrwymo i geisio economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd fel rhan o'i raglen weithredol a'i waith strategol. Bydd GwE yn ceisio sicrhau arfer dda a gwreiddio egwyddorion Gwerth am Arian yn ei holl weithgareddau, a chynnal adolygiadau mor aml ag y bo'n briodol er sicrhau bod Gwerth am Arian yn amlwg.

Mae Gwerth am Arian yn derm a ddefnyddir i asesu p'un a yw sefydliad wedi cael y budd gorau neu beidio o'r gwasanaethau y mae'n eu sicrhau a'u darparu, a hynny o fewn yr adnoddau sydd ar gael. Gall rhai elfennau fod yn oddrychol, yn anodd eu mesur, yn haniaethol a chael eu camddehongli. Mae

angen crebwyll felly wrth ystyried p'un a gyflawnwyd Gwerth am Arian yn foddhaol neu beidio. Nid yn unig y gwasanaethau sy'n rheoli costau a fesurir, ond ystyrir hefyd ansawdd, cost, defnyddio adnoddau, addasrwydd i bwrpas, amserlenni a bernir p'un a ydynt, gyda'i gilydd, yn cynnig gwerth am arian neu beidio. Mae cyflawni Gwerth am Arian yn cael ei ddisgrifio yn aml yn nhermau'r 'tair E' - economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd:

- (i) economi - lleihau cost yr adnoddau ar gyfer gweithgaredd ('gwneud pethau am bris is');
- (ii) effeithlonrwydd - perfformio tasgau gydag ymdrech rhesymol ('gwneud pethau y ffordd gywir'); ac
- (iii) effeithiolrwydd - i ba raddau y bodlonir amcanion ('gwneud y pethau iawn').

Adolygir y polisi hwn yn flynyddol i sicrhau ei fod yn unol ag amcanion GwE a'i fod yn cwmpasu ei holl weithgareddau.

Nodau

Er mwyn cyflawni Gwerth am Arian da, mae GwE wedi gosod yr amcanion a ganlyn:

- (i) Gwreiddio egwyddorion Gwerth am Arian yn y prosesau rheoli, cynllunio ac adolygu presennol, yn enwedig mewn perthynas â phrosiectau neu weithgareddau sydd â goblygiadau ariannol sylweddol.
- (ii) mabwysiadu arfer dda gydnabyddedig lle bo hyn yn gwneud synnwyr ac o fudd i GwE.
- (iii) cynnal, neu gomisiynu, astudiaethau Gwerth am Arian ar feysydd gweithgarwch y nodwyd i fod yn deilwng o adolygiad.
- (iv) meincnodi gweithgareddau GwE yn erbyn gweithgareddau a sefydliadau cyffelyb eraill lle'r ystyrir hyn yn ddefnyddiol.
- (v) ymateb i gyfleoedd i gyfoethogi economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd gweithgareddau;
- (vi) hybu diwylliant o welliant parhaus;
- (vii) Bod yn weithredol wrth ddangos i wylwyr mewnol ac allanol y ceisir Gwerth am Arian ym mhob gweithgaredd;
- (viii) sicrhau bod yr holl staff yn cydnabod eu rhwymedigaeth barhaus i geisio Gwerth am Arian fel rhan o'u gweithgareddau o ddydd i ddydd; a
- (ix) gwneud pob ymdrech i gael ein cydnabod gan eraill fel canolfan ragoriaeth wrth fodloni amcanion y Polisi hwn.

Gwreiddio egwyddorion Gwerth am Arian

Integreiddio

- Mae rhaid i Werth am Arian fod yn ran naturiol o'r broses gwneud penderfyniadau ar bob lefel ar draws GwE. Mae hyn yn arbennig o bwysig wrth gynllunio neu adolygu gweithgareddau sydd â goblygiadau ariannol sylweddol.
- Fel rhan o wreiddio Gwerth am Arian yn y broses gwneud penderfyniadau o ddydd i ddydd, gofynnir i ddeiliaid Cynllun Busnes gyflwyno adroddiad byr neu astudiaeth achos ar gymhwyso Gwerth am Arian bob blwyddyn yn eu cynlluniau busnes, gan fanylu ar fesurau i wella economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd, a meintioli unrhyw fudd ariannol.
- Dylai adroddiadau/astudiaethau achos dynnu sylw at weithgareddau presennol sy'n dangos Gwerth am Arian parhaus yn ogystal â gweithgareddau newydd i wella Gwerth am Arian. Bydd rhaid bodloni'r Bwrdd Ansawdd Busnes yr eir i'r afael yn ddigonol â materion Gwerth am Arian a bod y prif feysydd gwariant, gan gynnwys costau staff, yn cael eu craffu yn briodol.
- Mae deiliaid cynllun busnes mewn lle da i adnabod cyfleodd i gyflawni gwell Gwerth am Arian yn eu meysydd cyfrifoldeb. Byddant yn gwybod pa fesurau sy'n debygol o fod yn effeithiol, gyda golwg ar amgylchiadau ac anghenion penodol, a sut i sicrhau cefnogaeth a chydweithrediad staff.
- Lle bo goblygiadau Gwerth am Arian, bydd y Bwrdd Ansawdd Busnes yn arwain ar hybu rhannu arfer dda ar draws y sefydliad. Mae mabwysiadu arfer dda yn un ffordd o ddangos bod Gwerth am Arian wedi'i geisio a'i gyflawni. Lle bo hyn wedi'i nodi, a'i fod efallai yn berthnasol i ddeiliaid cynllun eraill, cyfathrebir hyn yn briodol.

Manteision

- Mae egwyddorion Gwerth am Arian yn caniatáu cyfleoedd i swyddogion gynnal asesiad cywir o amcanion gweithgaredd yn hytrach na gweithredu ar ragdybiaethau am yr hyn sy'n digwydd ac a gynhyrchir ar hyn o bryd. Bydd hyn yn datblygu i'r eithaf eu cyfle i gyflawni'r amcanion a ddymunir heb wariant ac ymdrech diangen. Dylai asesiad hefyd ddangos bod y gweithgaredd arfaethedig yn cyd-fynd ag amcanion a pholisïau GwE. Lle nad yw hyn yn digwydd, nid yw gweithgaredd yn cyflawni'r amcanion a osodwyd gan GwE.
- Trwy gyfrwng cynllunio sydd wedi'i gofnodi yn briodol a monitro mabwysiadu prosesau agored sydd a wnelo â'r rhai dan sylw, gall staff ddangos, yn gyhoeddus, ymrwymiad i gyflawni priodoldeb yn ogystal â Gwerth am Arian. Mae hyn yn fwyfwy pwysig mewn byd o atebolrwydd a chyfrifoldeb cynyddol, ac yn hanfodol i GwE tra derbynnyr cyllid craidd a grantiau. Mae gan GwE gyfrifoldeb i ddangos ei fod yn gweithredu yn onest, yn deg a heb unrhyw ragfarn.
- Mae angen i GwE gydymffurfio â gofynion cyfreithiol a rhai cysylltiedig eraill. Trwy fabwysiadu arfer dda a gallu arddangos hyn, lleiheur yn sylweddol y risg o fethu ag adnabod gofynion o'r fath a chydymffurfio â hwy.
- Mae risgiau ynghlwm wrth pob gweithgaredd. Gall ymgorffori egwyddorion rheoli risgiau, sef adnabod, arfarnu a rhoi lliniaru priodol ar waith, gyfrannu at Werth am Arian. Yn aml, nid oes

rheid cynnal asesiad risg llawn ar gyfer pob gweithgaredd, ond gall asesiad risg annigonol, yn enwedig ar gyfer gweithgareddau arwyddocaol, arwain at Werth am Arian gwael.

Dulliau

- Gellir cyflawni asesiad Gwerth am Arian mewn nifer o ffyrdd, er enghraifft:
  - (i) meincnodi gweithgaredd yn erbyn gweithgareddau cyffelyb mewn mudiadau neu sefydliadau eraill;
  - (ii) defnyddio dangosyddion perfformiad;
  - (iii) cynnal astudiaethau Gwerth am Arian (ar y cyd â Chonsortia eraill o bosib);
  - (iv) ceisio arfer dda gydnabyddedig a'i mabwysiadu, lle y gellir addasu hyn i amgylchiadau GwE;
  - (v) cynnal archwiliadau mewnol; er mai prif bwrpas archwilio mewnol yw asesu'r system reoli fewnol, mae'r archwilwyr mewnol mewn lle da yn aml i asesu Gwerth am Arian a chynnig sylwadau yn y meysydd a adolygir;
  - (vi) cadw dogfennau sy'n dangos sut y cynlluniwyd gweithgaredd i feithrin Gwerth am Arian ynghyd â thystiolaeth o'r arferion da a fabwysiadwyd; ac
  - (vii) archwilio canlyniadau neu ddeilliannau gweithgaredd.

Mae'n glir nad yr unig ffordd o ddangos ymrwymiad i Werth am Arian yw cynnal astudiaethau Gwerth am Arian. Mae arferion rheoli presennol sy'n ceisio ymgorffori egwyddorion Gwerth am Arian a bod yn weithredol wrth hybu diwylliant o welliant parhaus yn ddau ddull arall. Nid yw cynnal astudiaeth Gwerth am Arian ynddo'i hun yn arddangos Gwerth am Arian; mae hyn yn dibynnu ar ganlyniad yr astudiaeth ac ar unrhyw weithredu a wneir fel ymateb i'r canfyddiadau

5.8 Fframwaith Gwerth am Arian GwE

"Gwerth da am arian yw'r defnydd gorau o adnoddau i gyflawni'r deilliannau arfaethedig".

Amcan ein gwaith Gwerth am Arian yw dod i farn glir ar p'un a sicrhawyd gwerth am arian o fewn GwE. Bwriad y fframwaith hwn yw helpu deiliaid cynllun busnes, arweinwyr gweithgaredd a thimau i wneud hyn mewn dull cyson. Mae'n ategu'r cwestiynau sy'n sail i'n diffiniad ni o Werth am Arian (gweler tudalen 4).

Yn ystod y **cam cynllunio**, dylai staff ddilyn Camau 1-3 a amlinellir ar dudalen 2.

Mae Cam 1 yn gofyn iddynt benderfynu ar drefniadau'r amgylchiadau yr ydym yn ceisio eu gwella. Yr ydym ni yn diffinio *gwerth da am arian* fel "y canlyniad gorau posib o wybod beth yw'r cyfyngiadau a fynegir neu a awgrymir." Mae penderfynu ar yr hyn sy'n werth da yn gofyn am grebwyll a dealltwriaeth o beth yw cyfyngiadau rhesymol.

Mae Cam 2 yn gofyn bod y tîm yn sefydlu yn eu crynswth yr adnoddau a gynlluniwyd sy'n berthnasol i wella'r flaenoriaeth;

Mae Cam 3 yn gofyn bod y tîm yn adnabod yr holl gynhyrchion a'r holl ddeilliannau a gynlluniwyd.

Ar derfyn y gwaith, dylai timau ailadrodd Camau 1-3. Gan ddefnyddio'r dystiolaeth a gaglwyd dan y tri pennawd yn ystod cyflwyno eu blaenoriaeth, gall timau yn awr ganfod yr hyn a gyflawnwyd - tuag at sefydlu trefniadau gwerth da ac o ran cyflawni deilliannau - a pha adnoddau gafodd eu gwario.

Yna, ar ôl adnabod y perfformiad a gyflawnwyd, dylai staff ddilyn Camu 4-5 ar dudalen 3 a dod i gasgliad, yn enwedig ar:

- p'un a oedd y perfformiad yn well neu'n waeth na'r hyn a gynlluniwyd (cymhariaeth fewnol); a
- sut y mae hyn yn cymharu â meincnodau'r tu hwnt i'r achos penodol hwn mewn amser (cymhariaeth allanol).

Trwy wneud hyn gall staff benderfynu p'un a gyflawnwyd gwerth am arian, a dylent ddatgan eu barn mewn Casgliad Gwerth am Arian clir a chryno.

Ar ôl nodi lle mae'r gwendidau mewn perfformiad a threfniadau, gall timau wedyn wneud argymhellion cadarn ar gyfer gwella gwerth am arian (Cam 6). Dilyniant Camau 1-6 fydd strwythur Crynodeb o Werth am Arian.

Fframwaith Dadansoddol ar gyfer asesu Gwerth am Arian

Diffiniad: Gwerth da am arian da yw'r defnydd gwerth da o adnoddau i gyflawni'r deilliannau arfaethedig

1 Sefydlu beth yw 'gwerth da'	2 Cyfleu graddau'r adnoddau	3 Adnabod deilliannau disgwylidig a gwir ddeilliannau
<p>Sefydlu'r meini prawf ar gyfer asesu perfformiad trwy gytuno ar drefniadau gwerth da ar gyfer craffu'r flaenoriaeth. Diffinnir 'gwerth da' fel "y canlyniad gorau posib o wybod beth yw'r cyfyngiadau a fynegir neu a awgrymir." Mae angen i staff bwysu a mesur pa gyfyngiadau rhesymol sydd angen eu hystyried.</p> <p>Cynllunio gwerth da: <i>Bod yn glir am yr hyn a ddeisyfir.</i> Er enghraifft:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Menter seiliedig ar dystiolaeth gydag amcanion clir, ac yn seiliedig ar arfer orau/meincnodau priodol, targedau cytunedig ac ati • Cynlluniau realistig sy'n ystyried cyfyngiadau ac a ddatblygwyd gyda golwg ar ddealltwriaeth o risgiau • Cefnogaeth gan randdeiliaid i'r cynlluniau • Adnoddau angenrheidiol mewn lle i gyflwyno yn ôl y bwriad • Dealltwriaeth glir o'r hyn ddylai'r costau perthnasol fod <p>Gweithredu gwerth da: . Er enghraifft:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meddu ar yr arbenigedd a'r sgiliau rheolaethol priodol • Dewis y dull gorau o gyflwyno • Osgoi gwneud arbedion camarweiniol • Sicrhau arbedion maint trwy waith wedi'i dargedu; • Isafswm effaith gynaliadwy'r gweithredu • Sefydlu trosglwyddiad risg da a chlir <p>Monitro gwerth da: <i>Gallu asesu perfformiad.</i> Er enghraifft:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mesuriadau perfformiad clir wedi'u gosod a threfniadau monitro ar waith • Systemau rheoli perfformiad cadarn • Prosesau arfarnu polisi cadarn ar waith gydag adborth amserol • Gallu gwneud newidiadau gweithredol yn sgil adborth • Profi gwerth parhaus • Methodoleg asesu Gwerth am Arian ar waith	<p>Adnabod yr adnoddau dan sylw - yn y cynlluniau i ddechrau ac, yn ddiweddarach, fel buddiant - gan gynnwys (lle bo'n briodol):</p> <ul style="list-style-type: none"> • costau staff • ffrydiau cyllid • adeiladau • arbedion	<p>Adnabod yr amcanion tymor byr, tymor canolig a thymor hir a'r deilliannau (lle bo'n bosib). Mae angen gwneud hyn, i ddechrau, wrth ystyried y cyflawniad arfaethedig ac yna, yn ddiweddarach, wrth ystyried gwir gyflawniad, gan gynnwys (lle bo'n briodol):</p> <ul style="list-style-type: none"> • perfformiad yn erbyn targedau • cofnod o gyflwyno (maint ac amseroldeb) • costau unedol • mesuriadau economi ac effeithlonrwydd • ansawdd y gwasanaeth (gan gynnwys cofnod o fodlonrwydd cwsmeriaid) • ôl-ffeithiau anffafriol, gwrthnysig neu anfwriadol

4 Sefydlu goblygiadau Gwerth am Arian y lefel perfformiad a nodwyd (cymhariaeth fewnol)

Sefydlu goblygiadau gwerth am arian y perfformiad a nodwyd.

Er enghraifft:

- a yw'r trefniadau sydd mewn lle yn cyd-fynd â threfniadau'r meincnod dewisedig a sefydlwyd yng Ngham 1?
- a oedd y deilliannau a gyflawnwyd yn werth y drafferth, o wybod:
  - graddfa'r gwariant
  - yr ymdrech (a'r cost cyfle)
  - eu cynaliadwyedd, neu fel arall, dros y tymor canolig i'r tymor hir (e.e. a ellir cynnal y perfformiad neu a yw'n agored i ddirywiad?)
  - amseriad buddiannau (tymor byr, canolig neu hir)
  - a yw perfformiad yn awgrymu bod problem parthed Gwerth mewn Arian?

a oedd perfformiad yn well neu'n waeth na'r disgwyl o wybod pa adnoddau a ddefnyddiwyd?

5 Dod i gasgliad cyffredinol am y gwerth am arian a gyflawnwyd gyda'r adnoddau hyn (cymhariaeth allanol)

- a ddefnyddiwyd mwy/lai o adnoddau na'r disgwyl?

Ar ôl adnabod y perfformiad a gyflawnwyd (1-3) a sefydlu sut y mae'n cymharu â'r disgwyl, neu â'r hyn y gellid bod wedi'i ddisgwyl (4), mae angen cwblhau'r casgliad Gwerth am Arian trwy gymharu perfformiad yn yr achos hwn â meincnodau allanol lle bo'n briodol, megis:

- gweithredu arall (a fyddai gwell Gwerth am Arian wedi'i gyflawni trwy wneud pethau yn wahanol)
- yn erbyn arfer dda safonol a meincnodau mewnol/allanol
- cymharu â blynyddoedd a fu - dadansoddi tuedd
- yn erbyn disgwyliadau rhanddeiliaid

6 Gwneud argymhellion i sicrhau gwelliant mewn deilliannau

- a oedd perfformiad o ran cynhyrchion/deilliannau yn well neu'n waeth na'r disgwyl?

Ar ôl nodi lle mae'r gwendidau mewn perfformiad, mae angen gwneud argymhellion wedi'u costio a'u hamseru ar gyfer y sefydliad neu ar gyfer y system lywodraeth yn fwy eang, a fydd yn gwella'r system gweithredu polisi ac yn arwain at well Gwerth am Arian trwy:

- gywiro gwendidau
- gwella prosesau ac arferion
- lleihau costau
- gwella perfformiad
- sicrhau arbedion
- codi ymwybyddiaeth o fanteision y polisi
- gwella rheoli gwybodaeth
- dod â gweithgareddau neu bolisi i ben lle bo angen
- aildrefnu prosesau ac arferion

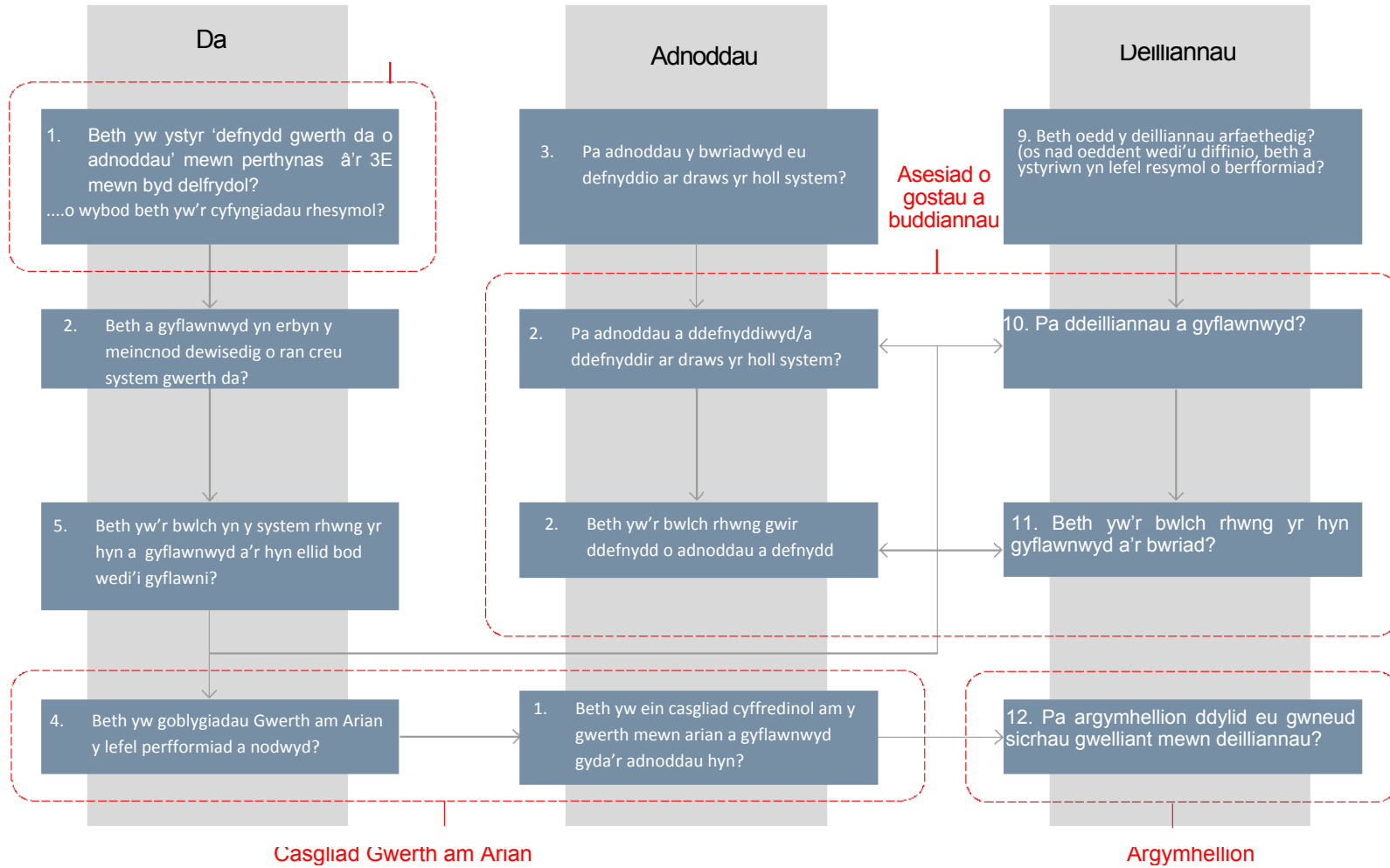

Cynllunio
Chwarter 1

Ar ôl y
gweithredu

Analysis
stage

5.9 Gweithredu a Nodwyd:

- Datblygu Strategaeth Ariannol ar gyfer 2019/20 i 2020/21 gan gynnwys strategaeth ariannol ar gyfer y senario canolog, fel yr amlinellwyd yn adran 4.11. Pe byddai'r senario waethaf yn digwydd, fel yr amlinellir yn 4.11, byddai hyn yn golygu ailymweld ag egwyddorion sylfaenol.
- Cael mynediad i'r holl weithgarwch yn erbyn Blaenoriaethau Gwasanaeth ac Egwyddorion Gweithredu GwE.
- Asesu'r angen am gronfeydd wrth gefn i alluogi GwE i gyflawni yn erbyn ei flaenoriaethau gwasanaeth.
- Datblygu gweledigaeth ar gyfer darparu gwasanaethau yn 2021/22
- Adolygu'r CATC fel y daw gwybodaeth berthnasol ar gael i GwE.
- Adolygu'r model gweithredu presennol i sicrhau bod pwyslais clir ar wella perfformiad mewn ysgolion uwchradd, yn enwedig yng CA4;
- Gweithio gyda swyddogion Llywodraeth Cymru i ddatblygu ymrwymiad i ddangosydd y dyfodol
- Datblygu eglurder rhwng blaenoriaethau Cenedlaethol a Lleol fel eu bod yn ategu ei gilydd, yn hytrach na chystadlu;
- Adolygu model cefnogi busnes GwE.